

Ραψωδία α (στίχοι 174-360) (Ενότητα 4^η : Συνομιλία Τηλέμαχου με την Αθηνά –Μέντη)

- τα προβλήματα του Τηλέμαχου
- οι προσπάθειες της Αθηνάς να τον ενθαρρύνει και να τον πείσει να αναλάβει πρωτοβουλίες

1. Δομή (επειδή η αφήγηση είναι διαλογική μπορούμε να τη χωρίσουμε σε ζεύγη λόγων):

1^η ενότητα: στίχοι 176-196 Ο Τηλέμαχος εξηγεί την κατάσταση στο παλάτι

στίχοι 197- 232 Η Αθηνά – Μέντης παρουσιάζεται σαν φίλος- πατρικός

2^η ενότητα: στίχοι 236-245 Η απάντηση του Τηλέμαχου

στίχοι 246-255 Η Αθηνά ζητά πρόσθετες εξηγήσεις

3^η ενότητα: στίχοι 256- 279 Ο Τηλέμαχος εκθέτει τα προβλήματά του

στίχοι 280-339 Η Αθηνά συμβουλεύει τον Τηλέμαχο

4^η ενότητα: στίχοι 340- 347 Ο Τηλέμαχος προτείνει λουτρό και δώρο στον ξένο

στίχοι 348-353 Η Αθηνά αρνείται το δώρο

5^η ενότητα: στίχοι 354-360 Η Αθηνά χάνεται πετώντας και ο Τηλέμαχος μένει έκθαμβος , αλλά αλλαγμένος

2. Αφηγηματικοί τρόποι : την περιγραφική / τριτοπρόσωπη αφήγηση της προηγούμενης ενότητας διαδέχεται η διαλογική/διαλογική/πρωτοπρόσωπη, γιατί στόχος του ποιητή στην ενότητα είναι να παρουσιάσει κυρίως την ψυχική κατάσταση των ηρώων(σκέψεις και συναισθήματα...)

3. Η Αθηνά εμφανίζεται ως Μέντης (ενανθρώπιση) , για να εμπνεύσει εμπιστοσύνη στον Τηλέμαχο , ώστε να ακούσει τις συμβουλές του . Οι ιδιότητες του Μέντη (ηλικιωμένος, αριστοκράτης, έμπειρος και κυρίως πατρικός φίλος του Οδυσσέα από φιλοξενία) τον καθιστούν πρόσωπο αξιόπιστο , ώστε μέσα σε κλίμα οικειότητας και εμπιστοσύνης να ακούσει ο Τηλέμαχος με προσοχή και σεβασμό όσα έχει να του πει. Στο τέλος της ενότητας η Αθηνά φεύγει με τρόπο θαυμαστό αποκαλύπτοντας τη θεϊκή της ταυτότητα και ενισχύοντας περισσότερο το σκοπό του ταξιδιού της : να ενθαρρύνει τον Τηλέμαχο, ώστε να αναλάβει πρωτοβουλίες, όταν μάλιστα καταλαβαίνει ότι και οι θεοί είναι μαζί του.

4. Στοιχεία πολιτισμού

- στίχοι 203-204 : « γυρεύω να ανταλλάξω σίδηρο γυαλιστερό με χαλκό». Βασικός οικονομικός θεσμός της προνομισματικής εποχής είναι **το ανταλλακτικό εμπόριο**. Στην ομηρική εποχή δεν είχαν εφευρεθεί ακόμη τα νομίσματα και το εμπόριο στηριζόταν στην ανταλλαγή προϊόντων ίσης αξίας.(Η αναφορά στο σίδηρο αποτελεί χαρακτηριστικό

παράδειγμα **αναχρονισμού** , δηλαδή ένα στοιχείο πολιτισμού της εποχής του ποιητή μεταφέρεται στην εποχή που αναφέρεται το έπος(12^{ος} αι.π.Χ.)

- στίχοι 207 και 344-347 : η **φιλοξενία** σημαντικός κοινωνικός θεσμός της εποχής (η προσφορά λουτρού και η ανταλλαγή δώρων ολοκληρώνουν το τυπικό της φιλοξενίας)
- στίχος 224 : Το επάγγελμα του **μάντη** από τα περιζήτητα της εποχής.
- στίχοι 250-251 : τα **συμπόσια** συνηθισμένος τρόπος ψυχαγωγίας των ανθρώπων της εποχής (γιορτές- γάμοι- εταιρικά γεύματα)
- στίχοι 265-266 και 323-324 : **έθιμα ταφής** (τύμβος= επιτάφιο σήμα , κτερίσματα)
- στίχος 301 : η **αγορά**= συνέλευση των πολιτών , πολιτικός θεσμός
- στίχοι 305-308 και στίχος 324 : Ο θεσμός του **γάμου**. Σε μια πατριαρχική – ανδροκρατούμενη κοινωνία ο πατέρας αποφασίζει για την τύχη της χήρας κόρης ή ο ενήλικος γιος.
- στίχος 308 : ο θεσμός της **προίκας** (δώρα έδινε ο γαμπρός ή ο πατέρας)
- στίχοι 282- 295 και 331-333: η **αυτοδικία** , άγραφος νόμος της εποχής , νόμιμος και υποχρεωτικός . Στην ομηρική εποχή δεν υπήρχε οργανωμένο σύστημα απονομής δικαιοσύνης. Η τιμωρία μιας άδικης πράξης ήταν συνήθως υπόθεση ιδιωτική και η εκδίκηση όχι μόνο επιτρέπεται, αλλά και επιβάλλεται .

5. Βασικές ιδέες της ενότητας

- στίχος 228: « Θα βρει τρόπο να γυρίσει αυτός που είναι πολυμήχανος». Υπογραμμίζεται ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας της Οδύσσειας . Ο νόστος του Οδυσσέα είναι αποτέλεσμα της απόφασης των θεών αλλά και της δράσης του ήρωα Στην Οδύσεια οι θεοί προστατεύουν , προειδοποιούν, συμβουλεύουν , δε διατάζουν. Την τελική απόφαση την αφήνουν στον άνθρωπο, γι' αυτό και του καταλογίζουν ευθύνη .
- στίχοι 241-242 και 263-266 (σε αντιθετικό ζεύγος) : προβάλλονται δύο διαφορετικά ιδεώδη :
α) Το ιδεώδες της ειρηνικής ζωής του μεταπολεμικού ανθρώπου , ο οποίος θεωρεί καλή ζωή την ήρεμη , ειρηνική ζωή , που του επιτρέπει να γεράσει στο σπίτι του απολαμβάνοντας τα αγαθά του και β) το ηρωικό ιδεώδες , σύμφωνα με το οποίο μεγάλη αξία έχει ο ένδοξος θάνατος στο πεδίο της μάχης ή ο θάνατος μετά από πολεμικούς αγώνες κοντά στα αγαπημένα του πρόσωπα.

6. Αφηγηματικές τεχνικές

- **προοικονομία : (παράδειγμα)** στίχος 315: προοικονομείται το ταξίδι του Τηλέμαχου στην Πύλο (ραψωδία γ)
- **επική ειρωνεία: (βλέπε σχόλιο άσκησης 8, σελίδα 38 σχολικού βιβλίου)** οι ήρωες αγνοούν στοιχεία , που οι ακροατές/αναγνώστες/θεατές) γνωρίζουν.

Παραδείγματα επικής ειρωνείας:

- στίχος 187: ο Τηλέμαχος θεωρεί τον πατέρα του νεκρό
- στίχοι 198-204 : η πλαστή ιστορία της Αθηνάς
- στίχοι 336- 337 και στίχοι 349-350 : Η Αθηνά επικαλείται την αργοπορία της ως αιτία αναχώρησής της

7. Τυπικά στοιχεία (Βλέπε και Σχόλιο σελίδα 37, Παράλληλα κείμενα I)

Τυπικά επίθετα : θεΐος(217), πολυμήχανος(228), ξακουστός (333), σεβάσμιος (315), γλαυκόματη(174)

τυπικοί στίχοι: ανταποκρίθηκε τα μάτια λάμποντας (246), της αντιμίλησε ο Τηλέμαχος με φρόνηση και γνώση (236, 256)

8. Χαρακτηρισμός προσώπων

Τηλέμαχος: **θυμωμένος** με τη συμπεριφορά των μνηστήρων , αν και **αδύναμος** να αντιδράσει, **απελπισμένος και πικραμένος**, εκφράζει τη βαθιά αγάπη του για τον Οδυσσέα μέσα από συχνές αναφορές στο όνομά του , **απαισιόδοξος** , αφού θεωρεί τον πατέρα του νεκρό (1^η ενότητα), εκφράζει τον καημό του παιδιού που δε γνώρισε τον πατέρα του, αμφισβητεί την ίδια του την ύπαρξη , εκφράζοντας θλίψη και πόνο (2^η ενότητα), θυμάται με νοσταλγία την ευτυχισμένη ζωή στο παλάτι , όσο βασιλεύε ο Οδυσσέας ,κλονίζεται η αρχική του βεβαιότητα ότι ο πατέρας του είναι νεκρός , με ιδιαίτερη ένταση απαντά στις ερωτήσεις της Αθηνάς παρουσιάζοντας τα προβλήματά του αλλά και το φόβο για τη ζωή του τονίζοντας την προσωπική του αδυναμία να αντιδράσει(3^η ενότητα) , παραμένει **ευγενικός και φιλόξενος** , αφού υπόσχεται ότι θα σκεφτεί με προσοχή τις συμβουλές της Αθηνάς και προτείνει λουτρό και δώρο ως επισφράγισμα της φιλίας τους, **φανερά αλλαγμένος** στο τέλος της ενότητας : αισιόδοξος , αποφασιστικός , **ενδυναμωμένος, ώριμος , αποφασισμένος** να δράσει , ισόθεος άντρας...(4^η ενότητα)

Αθηνά – Μέντης: **πρόσωπο άξιο σεβασμού** (ηλικιωμένος), **οικείο** (πατρικός φίλος) και έμπειρο , προσπαθεί να δημιουργήσει κλίμα συμπάθειας και εμπιστοσύνης¹. δίνοντας λεπτομερή στοιχεία για όσα τον αφορούν προσωπικά (στίχοι 199 και εξής) , 2.κολακεύοντας το βασιλόπουλο (στίχος 247) 3.ελέγχοντάς το για την κατάσταση που επικρατεί στο παλάτι (ώστε να διεγείρει το θυμό και τη φιλοτιμία του , να αισθανθεί ντροπή και να αντιδράσει), **αρχικά βέβαιος για την επιστροφή του Οδυσσέα και αισιόδοξος** , μετριάζοντας ωστόσο σταδιακά την αρχική του αισιοδοξία , αφού στόχος του είναι να σπείρει την αμφιβολία στον απογοητευμένο Τηλέμαχο (για να αναζητήσει τον πατέρα του και μέσα από τη διαδικασία αυτή να ενηλικιωθεί και να προετοιμαστεί για τη μνηστηροφονία) , προτείνει στον Τηλέμαχο συγκεκριμένο και ξεκάθαρο τρόπο δράσης και μάλιστα, για να διεγείρει το φιλότιμό του παρουσιάζει ως πρότυπο τόσο τον πατέρα του (που επιστρέφει τιμωρός, για να ταυιστεί μαζί του και τον μιμηθεί σαν αντάξιος γιος) όσο και τον Ορέστη (τονίζοντας τη δόξα που κέρδισε από την εκδικητική του πράξη και υπογραμμίζει τη λεβεντιά του , για την οποία αξίζει να δοξαστεί και αυτός στις μελλούμενες γενιές). Γενικά ,η επίδραση της ήταν ιδιαίτερα ευεργετική , αφού κατάφερε να ενθαρρύνει τον Τηλέμαχο.

9 .Η σημασία του διαλόγου Τηλέμαχου- Αθηνάς

- Οι οδηγίες της θεάς και η αποδοχή τους από τον Τηλέμαχο προωθούν την υπόθεση.

- Ο Τηλέμαχος αρχίζει να αμφιβάλλει για το αν ζει ή πέθανε ο πατέρας του και πείθεται να αναλάβει δράση και να τον αναζητήσει.
- Η δραστηριοποίηση του Τηλεμάχου (ταξίδι στην Πύλο και τη Σπάρτη) θα αναστείλει προσωρινά το νόστο του Οδυσσέα και θα οδηγήσει στην Τηλεμάχεια

10. Ζει ή πέθανε ο Οδυσσέας ; βασικό ερώτημα της ενότητας

Απαισιόδοξη στάση

Τηλέμαχος:

- 1.πέθανε (στίχοι 179-184)
2. ο πιο δυστυχισμένος (στίχοι 241-245)

Αμφιβολία

3. Αν έβρισκε το θάνατο (στίχος 262)

→**Σύγκλιση απόψεων** :άγνοια →υποχρέωση του Τηλέμαχου να ψάξει και να μάθει→

Αποδοχή του σχεδίου της Αθηνάς και ανάληψη ευθυνών

Αισιόδοξη στάση

Αθηνά – Μέντης

1. ζει , θα γυρίσει(στίχοι 217-228)
2. η φήμη της γενιάς του δε θα χαθεί(247-248)

Αλλαγή στάσης: μετριάζει τη βεβαιότητα

3. αν πίσω γυρίσει εκδικητής ή μήπως όχι (296)